

سال سوم، دوره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۷، شماره پیاپی ۵

سوژه زندگی‌نامه خودنوشت از منظر پست مدرنیسم

مریم قائمی^۱

دکتر فرزانه سجودی^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۹/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۱۰

چکیده

زندگی‌نامه خودنوشت را معمولاً به شکل یک داستان یا روایت در نظر می‌گیریم که رُخداده‌ها و تجارب زندگی نویسنده را بازگو می‌کند. چنین روایاتی می‌توانند در قالب داستان خیالی، شعر، یا شرحی صریح و صادقانه از زندگی باشند. این روایات در هر شکل یا قالبی، اتکای شدیدی به حافظه ما از تجاربی دارند که به ترتیب زمانی رخ می‌دهند؛ هرچند شاید این تجارب نه به صورت زمان خطی، بلکه به صورت تکه‌تکه و نامنسجم در متن بازنمایی شوند. مفهومی که نویسنده از هویت یا خویشستن در ذهن دارد، معمولاً از ارتباط تنگاتنگی با آن رخداده‌ها و تأثیر شکل‌دهنده‌ای که در زندگی اش بر جا گذاشته‌اند، برخوردار است. به طور خلاصه، سوژه زندگی‌نامه خودنوشت، محصول لحظه به لحظه و از یک تجربه به تجربه دیگر است. این چندگانگی موقعیت سوژه که منجر به خویشستن چندپاره می‌گردد، زمانی یک ناهنجاری به شمار می‌آید. اما، اکنون به یک هنجار پست‌مدرن تبدیل شده‌است. از این رو، با ابهام‌زدایی از مفهوم نوگرایی سوژه مقتدر عصر روشنگری و جایگزین‌سازی واقعیت واحد با برساخته‌های ذهنی حاصل از میل مؤلف زندگی‌نامه خودنوشت به دیگری بودن، مفهوم سوژه به منزله «اجرای» خویشستن چندپاره درمی‌آید، تا آنجا که چه بسا «خویشستن» حتی به جای «دیگری» گرفته می‌شود. هدف این مقاله، پاسخ به این پرسش‌ها است که در قرائت ما از سوژه پست‌مدرن در کانون زندگی‌نامه خودنوشت، «من» چندگانه و مبهم چه نقشی ایفاء می‌کند؟ چگونه «دیگران» برآمده از این متن می‌توانند خود را از وضعیت غیربودگی رها سازند و در مقام من مؤلف، به لحاظ تاریخی، جایگاهی در جهان را از آن خود کنند و در گفتمان‌های مختلف نیز شرکت جویند؟

واژگان کلیدی: زندگی‌نامه خودنوشت، پست‌مدرنیسم، سوژه، هویت، بازنمایی، گفتمان

۱. دانشجوی دکتری فلسفه هنر دانشگاه علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد تهران

* fsojoodi@yahoo.com

۲. دانشیار هنرهای تزئینی و گروه نمایش دانشکده سینما و تئاتر دانشگاه هنر تهران (نویسنده مسئول)